

1

Vandaag

- Begrip samenhang
- Hoe zorg je voor samenhang tussen een (extern) cultuurprogramma, of project en het curriculum?
- Aan de slag met de Cultuur Connector!

Aan het eind van deze workshop heb je meer inzicht in de manier hoe je een project of cultuuractiviteit kunt inpassen als leerkracht óf culturele organisatie.

2

PERSOONSVORMING

HEEPRATEN

MINDFULNESS

NIEUWSGIERIG & ONDERZOEKER

KREATIVITEIT

NIEUW PERSPECTIEF OP DE WERELD BIJEDEN

"Gelukkig is ieder kind een natuurlijke onderzoeker en borrelt van nieuwsgierigheid"

"Onderwijs gaat niet alleen over basisvaardigheden, het gaat om de nieuwsgierigheid wekken & leren ontdekken"

"De belangrijkste taak van het onderwijs is om leerlingen een eigen perspectief op de wereld te bieden"

Wat wil jij je leerlingen meegeven?

Kwalificatie

Socialisatie

Persoonsvorming

3

Samenhangend onderwijs versus vakoverstijgend

In een les verwijzen naar een ander vak

Twee of meer vakken met elkaar combineren

Projectmatig werken

Vakken en leergebieden geïntegreerd aanbieden

Onderwijs waarbij verschillende vakken samenwerken binnen één centraal thema.

Leerdoelen niet per vak bekijken, maar vakoverstijgend

Werkvormen uit andere vakken gebruiken om lesstof te verwerken

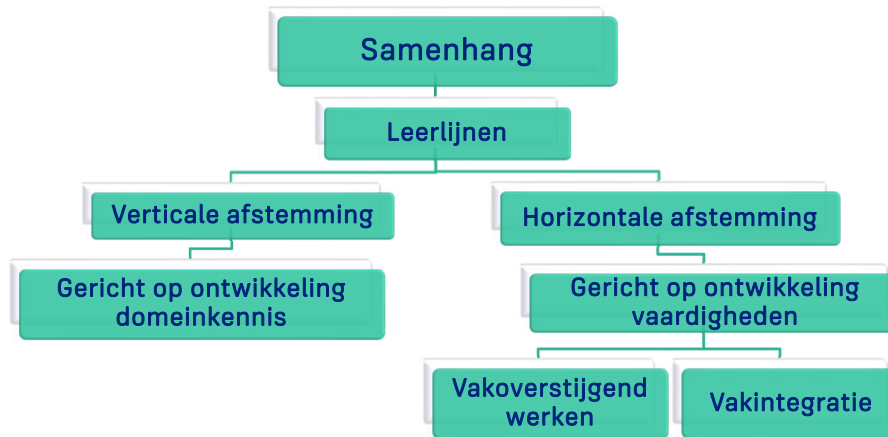
Een thema als kapstok voor leerstofinhoud

Werken met leerlijnen

Samenhang zichtbaar maken voor leerlingen

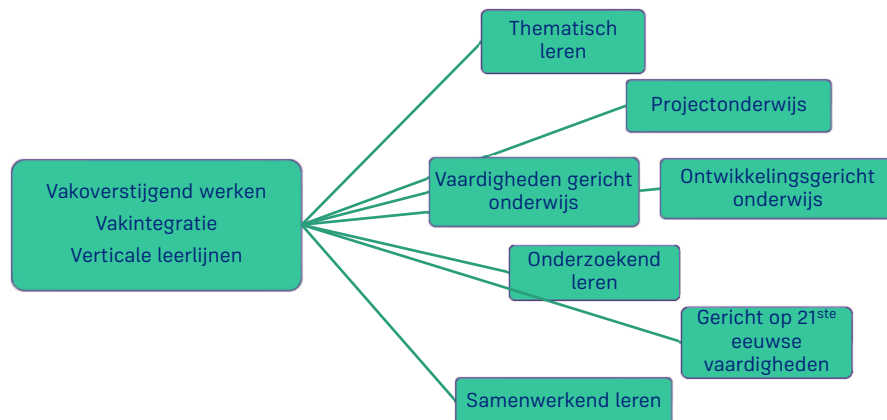
4

Samenhangend onderwijs: overkoepelend begrip

5

Concrete uitwerkingen van samenhang in onderwijs

6

Een extern programma: Kijk|Kunst

Samenhang in onderwijs

- Waarom?
- Hoe pas je het in?

7

Een extern programma: – Waarom?

Samenhang in onderwijs

- Met programma's als Kijk|Kunst en/of Doe|Kunst leren leerlingen lesstof uit het schoolcurriculum *op een andere manier*
- Ze leren zichzelf en de wereld kennen door *waar te nemen* en te *verbeelden*
- Ze leren kijken naar kunst (kunst meemaken) en leren kijken met andere ogen
- Ze leren kunst maken en daarmee uitdrukking geven aan zichzelf
- Ze ontwikkelen creativiteit (ook creatief denken)
- Ze verbreden hun horizon en maken kennis met dingen die ze uit zichzelf niet hadden ontdekt
- Ze komen tot nieuwe perspectieven

8

Cultuuronderwijs - Hoe pas je het in?

Samenhang in onderwijs

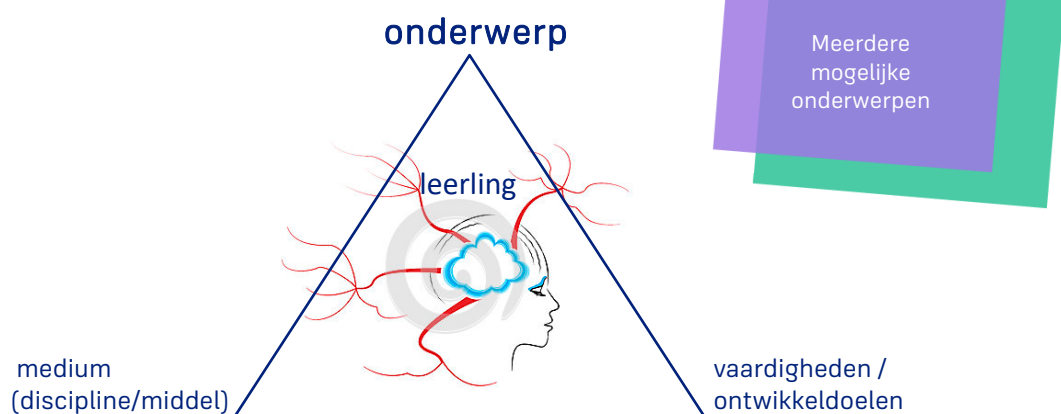

**Cultuuronderwijs gaat altijd over:
betekenis geven aan
menselijk denken en handelen**

- een project/voorstelling bevat altijd meerdere mogelijke onderwerpen/leergebieden
- de leerling centraal: wat is het onderwerp dat past bij de belevingswereld van mijn leerlingen?
- hou rekening met de zone van de naaste ontwikkeling
- zorg voor samenhangend en betekenisvol onderwijs: maak gebruik van de **Cultuur Connector!**

9

Waar gaat het over? Mindmap - onderwerp bepalen

10

De Cultuur Connector

	Onderwerp (thema)	Medium (materiaal, techniek, vak)	Ontwikeldoelen (leergebieden)
	Bijvoorbeeld: de seizoenen, dieren, de Middeleeuwen, duurzaamheid, WOII.	Bijvoorbeeld: zingen, boetseren, mondelinge taalvaardigheid, dans.	Bijvoorbeeld: samenwerken, persoonsvorming, sociaal-emotionele ontwikkeling.
Vervangen De kunstles vervangt een andere les uit het curriculum.			
Verdiepen De leerstof zit al in het curriculum. De kunstles gaat er dieper op in.			
Verbreden De stof zit nog niet in het curriculum. De kunstles voegt leerstof toe.			

Waar sluit ik bij aan?

Hoe pas ik het in?

11

Tetris – dansvoorstelling

De Dansers

12

Tetris – dansvoorstelling

De Dansers

13

Hoe past Tetris in het curriculum?

	Onderwerp (thema)	Medium (materiaal, techniek, vak)	Ontwikeldoelen (leergebieden)
Vervangen De kunstles vervangt een andere les uit het curriculum.	Bijvoorbeeld: de seizoenen, dieren, de Middeleeuwen, duurzaamheid, WOII.	Bijvoorbeeld: zingen, boetseren, mondelinge taalvaardigheid, dans.	Bijvoorbeeld: samenwerken, persoonsvorming, sociaal-emotionele ontwikkeling.
Verdiepen De leerstof zit al in het curriculum. De kunstles gaat er dieper op in.			
Verbreden De stof zit nog niet in het curriculum. De kunstles voegt leerstof toe.			

Waar sluit ik bij aan?

Hoe pas ik het in?

14

Het koffertje van Ida Vos

Shtetl Band Amsterdam

15

Het koffertje van Ida Vos

Shtetl Band Amsterdam

16

Hoe past Het koffertje van Ida Vos in het curriculum?

Waar sluit ik bij aan?

	Onderwerp (thema)	Medium (materiaal, techniek, vak)	Ontwikeldoelen (leergebieden)
Vervangen De kunstles vervangt een andere les uit het curriculum.	Bijvoorbeeld: de seizoenen, dieren, de Middeleeuwen, duurzaamheid, WOII.	Bijvoorbeeld: zingen, boetseren, mondelinge taalvaardigheid, dans.	Bijvoorbeeld: samenwerken, persoonsvorming, sociaal-emotionele ontwikkeling.
Verdiepen De leerstof zit al in het curriculum. De kunstles gaat er dieper op in.			
Verbreden De stof zit nog niet in het curriculum. De kunstles voegt leerstof toe.			

Hoe pas ik het in?

17

Gwen, Jep and Diana with Lily

Jan Kath, Textiel Biënnale 2023

18

Gwen, Jep and Diana with Lily

19

Hoe past dit werk uit de Rijswijkse Textiel Biënnale in het curriculum?

	Onderwerp (thema)	Medium (materiaal, techniek, vak)	Ontwikeldoelen (leergebieden)
	Bijvoorbeeld: de seizoenen, dieren, de Middeleeuwen, duurzaamheid, WOII	Bijvoorbeeld: zingen, boetseren, mondelinge taalvaardigheid, dans.	Bijvoorbeeld: samenwerken, persoonsvorming, sociaal-emotionele ontwikkeling.
Vervangen De kunstles vervangt een andere les uit het curriculum.			
Verdiepen De leerstof zit al in het curriculum. De kunstles gaat er dieper op in.			
Verbreden De stof zit nog niet in het curriculum. De kunstles voegt leerstof toe.			

Waar sluit ik bij aan?

Hoe pas ik het in?

20

En nu zelf ...

Aan de slag met de Cultuur Connector

21

Opdracht 1 – voorstelling Werktuig

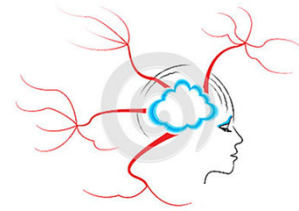

<https://sttprodukties.nl/voorstelling/219/werktuig>

22

Opdracht 1 – voorstelling Werktuig

Onderwerp bepalen - Mindmap

1. Bespreek in tweetallen de voorstelling
2. Welke onderwerpen zitten erin, waar gaat het over?
Bedenk zoveel mogelijk manieren waarop samenhang met bijvoorbeeld andere thema's, vakken, disciplines, leergebieden, vaardigheden en/of ontwikkeldoelen mogelijk is.

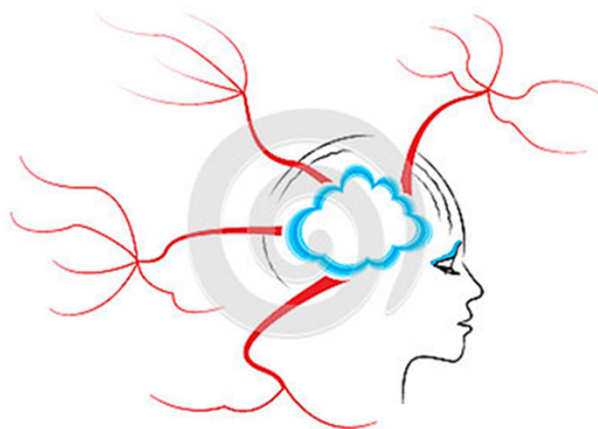
Maak een mindmap

Gebruik je bronnen!

23

Opdracht 1 – voorstelling Werktuig

Onderwerp bepalen - Mindmap

Denk aan thema's, leergebieden, disciplines, vaardigheden, vakken en ontwikkeldoelen

24

Opdracht 1 – voorstelling Werktuig

Samenhang zien met de Cultuur Connector

1. Bepaal bij de ideeën uit de mindmap in welke kolom(men) je ze kan plaatsen: onderwerp / medium / ontwikkelgebied
2. Maak een keuze in welke rij je ze plaatst: **vervangen / verbreden / verdiepen**
3. Plak de mogelijkheden op de Cultuur Connector (1 post-it = 1 mogelijkheid)

25

Opdracht 2 - kies een eigen project of lesopdracht

	Onderwerp (thema)	Medium (materiaal, techniek, vak)	Ontwikeldoelen (leergebieden)
	Bijvoorbeeld: de seizoenen, dieren, de Middeleeuwen, duurzaamheid, WOII.	Bijvoorbeeld: zingen, boetseren, mondelinge taalvaardigheid, dans.	Bijvoorbeeld: samenwerken, persoonsvorming, sociaal-emotionele ontwikkeling.
Vervangen De kunstles vervangt een andere les uit het curriculum.			
Verdiepen De leerstof zit al in het curriculum. De kunstles gaat er dieper op in.			
Verbreden De stof zit nog niet in het curriculum. De kunstles voegt leerstof toe.			

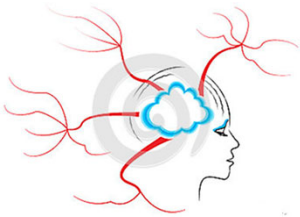
Waar sluit ik bij aan?

Hoe pas ik het in?

26

Opdracht 2 - eigen project of lesopdracht

Onderwerp bepalen - Mindmap

1. kies (met je bouwcollega's!) een les of opdracht uit een handleiding of kies een eigen project
2. Welke onderwerpen zitten erin, waar gaat het over? Bedenk zoveel mogelijk manieren waarop samenhang met bijvoorbeeld andere thema's, vakken, disciplines, leergebieden, vaardigheden en/of ontwikkeldoelen mogelijk is.

Maak een mindmap

Gebruik je bronnen!

27

Opdracht 2 - eigen project of lesopdracht

Samenhang zien met de Cultuur Connector

1. Bepaal bij de ideeën uit de mindmap in welke kolom(men) je ze kan plaatsen: onderwerp / medium / ontwikkelgebied
2. Maak een keuze in welke rij je ze plaatst: vervangen / verbreden / verdiepen
3. Plak de mogelijkheden op de Cultuur Connector (1 post-it = 1 mogelijkheid)

28

Terugkijken

- Wat hebben leerlingen aan kunstonderwijs?
- Wat draagt het bij aan de persoonsvorming?
- Waaraan herken je dat bij Kijk|Kunst, Doe|Kunst of ander kunstproject?

29

Samenvattend

- Weten wat de waarde is van kunstonderwijs voor leerlingen
- Hou voor ogen waarom je kunstonderwijs belangrijk vindt
- Maak (met je bouwcollega's) gebruik van de Cultuur Connector
- Denk vanuit de
- Kunstonderwijs draagt bij aan de persoonsvorming van leerlingen. Dus meer dans, muziek én drama in de klas (doe de lessen!)
- Zorg voor samenhang
- Van activiteit naar kunst- en cultuuronderwijs

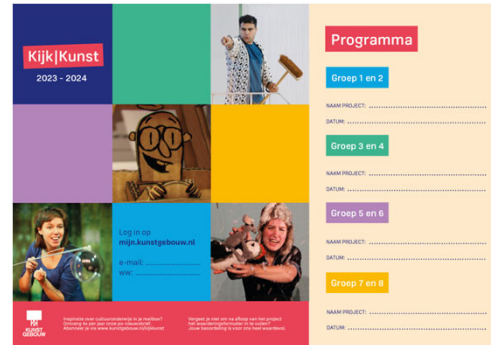

30

Informatie voor deelnemers Kijk|Kunst 2023-2024

- Vanaf 1 juni nieuwe website, met álles over Kijk|Kunst: mijn.kunstgebouw.nl
- Binnenkort ontvang je:
  - een e-mail met inloggegevens
  - een e-mail met informatie
  - een poster voor de teamkamer
- Contactpersoon Rijswijk: Laura Bakker (Haaglanden beweegt)
l.bakker@haaglandenbeweegt.nl
- Contactpersoon Kunstgebouw: Jantine van der Meijden
jantine.van.der.meijden@kunstgebouw.nl

31

**Gert Biesta,
onderwijspedagoog:**

“Vraag niet naar wat kunst oplevert, maar wat kunst betekent voor de vorming van leerlingen.”

32

Goed cultuur- onderwijs voor de hele school

33

Shaping open minds

- What our eyes can see is not the same as what our minds perceive.
- Our brains give meaning to our experiences based on what we know.
- Visual Thinking Strategies (VTS) connects what we see to what we think & communicate and opens up our minds to different perspectives.

34